

VỀ LỄ KHAO LỄ THỂ LÍNH HOÀNG SA Ở ĐẢO LÝ SƠN, QUẢNG NGÃI

CAO NGUYỄN NGỌC ANH*

Lễ khao lễ thể lính Hoàng Sa ở đảo Lý Sơn là nghi lễ truyền thống, đã tồn tại hàng trăm năm qua và là một trong những sinh hoạt tinh thần tiêu biểu của cư dân vùng biển đảo Lý Sơn. Trải qua nhiều thế kỷ tồn tại và phát triển, ngày nay nghi lễ này đã trở thành một lễ hội dân gian mang ý nghĩa nhân văn sâu sắc, thể hiện lòng tri ân của người dân đất đảo đối với những người lính đã hy sinh vì chủ quyền của Tổ quốc. Từ xưa, lễ hội đã có một vị trí quan trọng trong đời sống của người dân, là sinh hoạt văn hóa dân gian không thể thiếu của nhân dân ở mọi vùng quê. Ngô Đức Thịnh đã nêu lên 5 giá trị truyền thống của lễ hội cổ truyền mà theo ông còn đáp ứng được nhu cầu của đời sống hiện đại. Đó là các giá trị: Cổ kết cộng đồng; hướng về cội nguồn; cân bằng đời sống tâm linh; sáng tạo và hưởng thụ văn hoá; bảo tồn làm giàu và phát huy bản sắc dân tộc¹. Lễ khao lễ thể lính Hoàng Sa cũng chứa đựng những giá trị truyền thống ấy, tuy nhiên, trong giai đoạn hiện nay, lễ hội này còn chứa đựng nhiều ý nghĩa về mặt kinh tế, chính trị.

Có thể nói, cội nguồn của lễ khao lễ thể lính Hoàng Sa bắt nguồn từ sự ra đời và

hoạt động của đội Hoàng Sa. Theo tài liệu lịch sử, đội Hoàng Sa từ đảo Lý Sơn đi đến quần đảo Hoàng Sa bằng chiếc ghe bầu thô sơ. Trong cuộc hành trình đi làm nhiệm vụ, lính Hoàng Sa mang theo lương thực, nước uống đủ trong 6 tháng. Ngoài ra, họ phải chuẩn bị riêng cho mình các vật dụng: 7 đòn tre, 7 sợi dây mây, chiếc thẻ bài bằng tre, một đôi chiếu. Đôi chiếu được dùng để quán xác họ nếu không may tử nạn, 7 đòn tre được dùng để nẹp quanh thân người và 7 sợi dây mây là vật dùng để bó xác người. Chiếc thẻ bài bằng tre có ghi tên tuổi, quê quán, phiên hiệu của người đi lính được cài trong bó xác. Thi thể của những người lính xấu số ấy sẽ được đồng đội của họ thả xuống biển. Họ hy vọng chiếc thẻ bài là "thông tin" gửi cho gia đình nhận ra nếu thi thể của họ không toàn thây. Từ thực tiễn hoạt động của đội Hoàng Sa xưa, trong điều kiện phương tiện tàu thuyền đi lại trên biển thô sơ và luôn "một đi không trở lại", đã hình thành ở Lý Sơn một nghi lễ đặc sắc mang đậm tính nhân văn - lễ khao lễ thể lính Hoàng Sa.

1- Lễ khao lễ thể lính Hoàng Sa - có kết cộng đồng

Bản chất của lễ hội trước hết thể hiện ở chỗ nó là một sinh hoạt đặc biệt của hoạt động xã hội, của con người, liên kết con

* Đại học Khoa học xã hội và nhân văn
Thành phố Hồ Chí Minh

người về mặt ý thức khẳng định thể giới quan của một xã hội, lý tưởng thẩm mỹ, đạo đức và chính trị của xã hội đó. Các lễ hội dù mang nội dung nghề nghiệp, tôn giáo, suy tôn các thần linh và các anh hùng dân tộc hay thuần túy chỉ là nghi thức của vòng đời người thì các lễ hội ấy bao giờ cũng thuộc về một cộng đồng người, nhằm biểu dương những giá trị văn hóa và sức mạnh của cộng đồng, tạo nên tính cố kết cộng đồng. Bởi thế, tính cộng đồng và cố kết cộng đồng bao giờ cũng là nét đặc trưng và giá trị văn hóa tiêu biểu nhất của lễ hội. Trong xã hội hiện đại, khi mà con người càng ngày càng khẳng định cái "cá nhân" của mình, thì tự thân con người lại càng có nhu cầu đi tìm sự bù đắp của cộng đồng để thoát khỏi tâm trạng cô đơn của con người trong xã hội hiện đại?

Lễ hội không chỉ đơn thuần là hoạt động tín ngưỡng, vui chơi giải trí mà nó còn giúp những người trong cộng đồng gần gũi, thân mật và chia sẻ với nhau mọi tâm trạng mà ngày thường khó nói. Các nghi thức tế tự, các trò diễn đã buộc mọi người xích lại, gần bó tình cảm cộng đồng với nhau. Chính vì thế, những cách biệt xã hội, những mâu thuẫn căng thẳng hay xích mích ngày thường nhiều lúc cũng được xóa nhòa trong lễ hội. Có thể nói, tính cộng đồng trong lễ hội là sợi dây liên kết mọi người trong hành động thống nhất, cùng thờ cúng chung một vị thần linh và cùng vui chung trong những trò diễn.

Trong tâm thức của người dân Việt Nam nói chung và cư dân đảo Lý Sơn nói riêng, việc đề cao tinh thần cộng đồng nhằm gắn kết tình cảm giữa những con người cùng chung một phương thức sinh tồn. Lễ khao lễ thể lính Hoàng Sa là cầu nối giữa các thành viên trong tộc họ. Sự gắn kết giữa những người trong tộc họ không chỉ là mối quan hệ họ tộc mà còn là những quan hệ vô hình, đó là thế giới tâm linh, tín ngưỡng. Trước hết đó là ý thức hướng về cội nguồn:

"Uống nước nhớ nguồn, cây xanh nhớ cội. Đạo làm người phải nhớ đến tiền nhân. Ngóảnh đầu lại nhìn về bốn trăm năm trước, những thủy binh của hải đội Hoàng Sa đã

ném mật nằm gai, bắt chấp gian khổ, hiểm nguy, xây dựng và giữ gìn biển đảo để con cháu có được ngày nay. Công nghiệp ấy, huân lao ấy mãi mãi lưu truyền sáng rạng nhiều thế hệ.

Vậy nên: Kim niên hạ tiết trong người đã khuất. Trầm hương nghi ngút, lễ vật cúng dường, từ đường con cháu sum vầy tưởng niệm".

(Trích Bài phát biểu của Ban liên lạc họ Phạm ở Việt Nam trong *Lễ Khao lễ thể lính Hoàng Sa* của tộc họ Phạm Văn, tháng 3 năm 2010).

Lễ khao lễ thể lính Hoàng Sa được tổ chức ở nhà thờ tộc họ, là dịp con cháu tập trung về nhà thờ họ cùng tham gia chuẩn bị cỗ bàn, vật tế lễ. Người dân đến với lễ hội, bởi vì "lễ hội không chỉ là dịp để con người truyền đạt tình cảm, đạo lý và khát vọng cho nhau mà còn là dịp để con người giao hòa với quá khứ và hiện tại, qua đó con người củng cố thêm sức mạnh cộng đồng và thể hiện sự tôn kính đối với tạo hóa và tổ tiên nguồn cội của mình".

Tại Âm Linh tự, đình làng - nơi diễn ra lễ hội, mọi thành viên cùng quây quần sắm sửa lễ vật, sau đó cùng nhau ăn uống, trò chuyện. Qua bữa ăn chung đó, mọi người có dịp gần nhau hơn, thân mật hơn và tình cảm giữa các thành viên được kết chặt. "Bữa ăn chung đó khiến người ta nhớ lại một thuở xa xưa, khi con người còn sống trong các thị tộc, bộ lạc, mọi người vẫn được ăn chung như thế. Khi xã hội loài người đã phát triển, chuyện đó chỉ còn xảy ra trong lễ hội. Tuy mỗi năm chỉ một đôi lần được hưởng bữa ăn cộng cảm như thế người ta vẫn cảm thấy hài lòng. Thực ra, những bữa ăn chung đó không còn là bữa ăn vật chất đơn thuần mà đó là bữa ăn tinh thần, bữa ăn của tình đoàn kết, của sự thống nhất ý chí và bữa ăn của tình người"³.

Sự cộng cảm giữa các thành viên trong cộng đồng còn được thể hiện qua các nghi thức tế lễ. Trong không khí trang nghiêm của buổi tế lính Hoàng Sa, mọi người cùng hướng về tổ tiên, những vị tiền nhân có công của đất nước với tấm lòng thành kính, tưởng nhớ những người lính đã hy sinh.

Trong không khí thiêng liêng của buổi tế lễ, các cụ già kể lại cho con cháu nghe về hành trình khai hoang của vị tiên hiền, khó khăn gian khổ mà lính Hoàng Sa khi xưa đã trải qua.

Như vậy, tinh cộng đồng và cố kết cộng đồng cùng với nét đặc trưng hướng về cội nguồn của con người Việt Nam đã tạo thành bản chất của lễ hội, phản ánh sự vận động liên tục của lễ hội theo những chu kỳ ngày càng mở rộng.

2- Lễ khao lễ thế lính Hoàng Sa - đáp ứng nhu cầu tâm linh của cộng đồng

Lễ hội không chỉ là nơi cộng cảm giữa các thành viên trong cộng đồng mà còn là nơi giao cảm giữa người và thần linh. Người ta cho rằng, chỉ tại lễ hội, lời nguyện cầu của họ mới được linh ứng hơn. Trong lễ hội, con người cầu xin thần linh ban cho những điều tốt lành và họ tin rằng sẽ có thần linh phù hộ. Cho nên, lễ hội có chức năng đáp ứng nhu cầu đời sống tinh thần của cả cộng đồng.

Như trên đã trình bày, lễ hội được diễn ra trong mỗi cộng đồng đều mang nhiều chức năng, trong đó chức năng tín ngưỡng, tâm linh được xem là một trong những chức năng quan trọng. Sự kính cẩn trong nghi lễ, nghiêm túc trong các khâu chọn và sắp xếp lễ vật, chính chu trong khăn vái là những hình thức hướng nội tâm, ước nguyện của cộng đồng, của mỗi người vào thế giới tâm linh nhằm hướng đến sự cầu xin, tưởng niệm nào đó. Quan sát các nghi lễ diễn ra trong cộng đồng, chúng ta sẽ dễ dàng nhận thấy yếu tố tâm linh này trong phần lễ và gần như nó là một nghi thức không thể thiếu trong lễ hội.

Lễ khao lễ thế lính Hoàng Sa đã tái hiện lại nghi thức tế lính Hoàng Sa như trước đây. Ngoài những người trong tộc họ tham gia còn có sự hiện diện của thầy pháp - người giao tiếp với thần linh, người truyền đạt tâm lòng thành của những thành viên trong tộc họ. Ông thầy pháp trong lễ tế lính Hoàng Sa đã "thổi linh hồn" vào hình nhân, tống tiễn hình nhân ra khơi để hình nhân gánh chịu những rủi ro bất trắc cho người

lính. Nghi thức này giúp người lính tin đã có "hình nhân thế mạng" - chết thay cho mình, vì thế họ yên tâm đi làm nhiệm vụ. Đối với gia đình của những người lính, họ tin rằng lời cầu bình an cho người thân sẽ được hiển linh.

3- Lễ khao lễ thế lính Hoàng Sa - bảo tồn phát huy các giá trị văn hóa truyền thống

Lễ hội không chỉ là môi trường cộng cảm gắn kết cộng đồng mà nó còn là nơi để nhiều giá trị văn hóa được bảo lưu và trao truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Lễ khao lễ thế lính Hoàng Sa đã bảo lưu các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc. Đó là tục thờ cúng tổ tiên, dòng họ, tưởng nhớ những người có công với nước, các di tích lịch sử (miếu Ông Thắm, nhà thờ tộc họ Phạm Quang, Phạm Văn, Âm Linh tự, đình làng Lý Hải...) liên quan đến đội Hoàng Sa trên đảo, các trò chơi dân gian, như đua thuyền, hát bội, trò chơi đòi bóng.

Bảo tồn và phát huy di sản văn hóa dân tộc là nhiệm vụ quan trọng và mục tiêu hàng đầu trong quá trình phát triển của đất nước. Sau nhiều thế kỷ, nghi lễ này trở thành một lễ hội cộng đồng mang ý nghĩa nhân văn sâu sắc, thể hiện tấm lòng tri ân của người dân đất đảo đối với những người lính đã hy sinh vì chủ quyền của Tổ quốc. Đây cũng là dịp các bậc cao niên trên đất đảo kể lại cho con cháu chuyện về các đội Hoàng Sa, chuyện về những chuyến hải trình đầy gian khổ nhưng cũng rất đáng tự hào, chuyện về gương sáng vì nước vong thân của các vị đội trưởng Hoàng Sa, như Võ Văn Khiết, Phạm Quang Ảnh, Phạm Hữu Nhật...

Trải qua một thời kỳ dài chiến tranh, rồi thời kỳ hợp tác hóa, thời kỳ bao cấp, với bao sự chật vật và thiếu thốn, văn hóa truyền thống trên đảo Lý Sơn chịu sự mất mát, mai một là điều không tránh khỏi. Nhiều di tích lịch sử liên quan đến lễ khao lễ, như Âm Linh tự, đình làng An Hải, nhà thờ tộc họ Phạm Văn... đã bị xuống cấp sau chiến tranh. Hiện trên đảo có 3 di tích lịch sử - văn hóa quốc gia và hàng chục di tích có thể công nhận. Đó là chưa kể đến các di

tích gắn liền với đội Trường Sa, Hoàng Sa vừa được tôn tạo. Cùng với những di sản văn hóa vật thể ấy, Lý Sơn còn gìn giữ những giá trị văn hóa phi vật thể, như lễ khao lề thế lính Hoàng Sa, lễ hội tại đình làng An Hải và các lễ hội khác tại dinh Thiên Ya Na...

Không chỉ phục hồi phần di tích vật thể, người dân còn sưu tầm, ghi chép, dịch lại những tư liệu, văn bản, thần tích, thần phả, hương ước, gia phả, sắc phong,... liên quan đến hoạt động của đội Hoàng Sa. Quá trình này được tiến hành từ đầu những năm 90, với sự tham gia nhiệt tình của những người am hiểu lịch sử, truyền thống văn hóa và của cư dân, đặc biệt là các cụ cao niên. Năm 2009, gia tộc họ Đặng trên đảo đã hiến tặng cho chính quyền địa phương tờ sắc lệnh minh chứng cho việc đi Hoàng Sa.

Cùng với sự phục hồi các di tích, lễ khao lề thế lính Hoàng Sa được người dân quan tâm và ra sức gìn giữ như một phần không thể thiếu trong đời sống tâm linh của làng. Năm 2010, lễ khao lề thế lính Hoàng Sa của tộc họ Phạm Văn đã được tổ chức trang trọng ở nhà thờ tộc họ, với sự tham gia của thành viên trong dòng họ ở Lý Sơn. Bên cạnh đó, sự hiện diện của ban liên lạc tộc họ Phạm ở Hà Nội, Huế cũng cử đại diện về dự. Họ là những người có quan hệ trong cùng tộc họ với Phạm Hữu Nhật ở Lý Sơn. Sự hiện diện của ban liên lạc tộc họ Phạm ở Việt Nam cho thấy, nghi lễ này đã vượt ra khỏi biên giới của họ Phạm trên đảo.

Song song với sự chuẩn bị của cư dân trên đảo, nhà nước cũng có sự chuẩn bị đầu tư cho lễ hội. Năm 2010, nhà nước hỗ trợ kinh phí sửa chữa đình làng An Vĩnh để tổ chức lễ khao lề. Hiện nay, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Quảng Ngãi đã thu thập được khoảng 100 hình ảnh và hiện vật, với nhiều chủ đề khác nhau như: Biển đảo tỉnh Quảng Ngãi và các quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa; hình ảnh, di tích lịch sử - văn hóa gắn liền với việc xác lập chủ quyền quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa của Việt Nam; những hình ảnh liên quan trong đất

liên ở Sa Kỳ, như đình An Vĩnh, miếu Hoàng Sa, các bộ xương Cá Ông đưa về từ Hoàng Sa mấy trăm năm trước... Một số hình ảnh liên quan đến nhà thờ các tộc Phạm Văn, Võ Văn, Nguyễn; mộ lính Hoàng Sa; đình làng An Hải, Âm Linh tự trên huyện đảo Lý Sơn hay một số hiện vật, hình ảnh giới thiệu vùng đất và con người Lý Sơn.

Qua hơn 2 năm thực hiện dự án bảo tồn, tôn tạo khu di tích lịch sử Đội Hoàng Sa kiêm quản Trường Sa tại huyện đảo Lý Sơn, với tổng nguồn vốn đầu tư hơn 13 tỷ đồng, đến tháng 4 năm 2010, khu bảo tồn này đã được khánh thành trong dịp tổ chức lễ khao lề thế lính Hoàng Sa. Sở Văn hóa, Thể thao, Du lịch Quảng Ngãi và huyện Lý Sơn đã sưu tầm được hàng trăm hình ảnh, hiện vật, tài liệu liên quan đến Hải đội Hoàng Sa kiêm quản Trường Sa, nhất là các bài/linh vị, các tài liệu bằng chữ Hán được lưu giữ tại các dòng họ trên đảo; các tài liệu chính sử đăng trên các sách báo, tạp chí trong và ngoài nước liên quan đến quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa. Không những thế, huyện Lý Sơn còn tổ chức đóng thuyền theo mô hình lễ khao lề thế lính Hoàng Sa như trước đây; các đồ dùng sinh hoạt hàng ngày của người lính tham gia bảo vệ Hoàng Sa và đang tiếp tục đóng các thuyền nan thu nhỏ theo đúng mô hình hàng trăm năm trước những người lính sử dụng để đi đến Hoàng Sa, Trường Sa. Việc bảo tồn, tôn tạo khu di tích lịch sử Đội Hoàng Sa kiêm quản Trường Sa tại huyện đảo Lý Sơn nhằm ghi nhớ sự hy sinh to lớn của các chiến sĩ trong đội Hoàng Sa - Trường Sa của 2 làng An Vĩnh và An Hải, đồng thời giáo dục truyền thống yêu nước, dựng nước và giữ nước của dân tộc trên vùng biên giới hải đảo, góp phần bảo vệ chủ quyền của Tổ quốc.

Ngoài ra, với mục đích phục vụ lễ hội và gìn giữ truyền thống văn hóa, các hình thức ca hát trình diễn dân gian, trò chơi dân gian cũng được phục hồi lại, như là hát bội, trò chơi dờn bông, đua thuyền... Để cho lễ hội thêm chu đáo và trang nghiêm, các bài văn tế, văn cúng, lời khấn, câu lệnh và cả

những điều phải kiêng kỵ theo phong tục xưa cũng được các cụ trong làng, trong ban di tích, ban khánh tiết,... tổ chức ghi chép và lưu giữ lại.

4- Lễ khao lễ thế lính Hoàng Sa - góp phần phát triển kinh tế đảo Lý Sơn

Chức năng kinh tế của lễ hội truyền thống đang ngày càng được nâng cao hơn trong xã hội hiện đại. Khi muốn nói đến chức năng kinh tế của lễ hội là nói đến khả năng cải thiện đời sống kinh tế của cộng đồng dân cư đã sản sinh ra lễ hội đó. Ngày nay, khi du lịch đã trở thành một ngành kinh tế quan trọng của đất nước thì các di tích và lễ hội truyền thống trở thành một sản phẩm du lịch độc đáo, hấp dẫn du khách trong và ngoài nước.

Không thể phủ nhận rằng, khi kinh tế phát triển, người dân có điều kiện hơn để thỏa mãn đời sống tâm linh. Từ năm 1993, Lương Văn Hy khi tìm hiểu về hai làng ở Bắc Bộ đã cho rằng: "thặng dư kinh tế ngày càng tăng và sự chuyển dịch khỏi nông nghiệp tập thể hóa tiến đến sản xuất hộ gia đình trong một nền kinh tế nhiều thành phần đã tăng cường mạnh mẽ các lễ nghi bên trong cũng như bên ngoài dòng họ"⁴. Lê Hồng Lý khi viết về làng Cổ Mễ (Bắc Ninh) và tín ngưỡng Bà Chúa Kho cũng đã chỉ ra rằng, từ khi dân làng Cổ Mễ có kinh tế ổn định và ngày càng trở nên giàu có thì họ tích cực đầu tư vào việc tu bổ, xây mới các di tích, phục hồi và tổ chức dâng hoàng lễ hội làng cùng nhiều nghi lễ cộng đồng khác⁵. Cũng giống với các trường hợp nghiên cứu trên, đảo Lý Sơn hiện nay đã có điều kiện kinh tế khá giả và họ đầu tư nhiều hơn cho các hoạt động liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo cũng như các sinh hoạt cộng đồng.

Khi xã hội phát triển, đời sống con người ngày càng được nâng cao và việc khôi phục các giá trị văn hóa truyền thống cũng luôn được xã hội quan tâm. Nhiều di tích bị tàn phá qua chiến tranh đã được phục hồi, các lễ hội cũng như nhiều loại hình văn hóa truyền thống đã được khôi phục, mở rộng phạm vi. Lễ hội tạo cơ hội cho kinh tế địa phương phát triển. Khách chủ nhà khách - nơi

tôi nghĩ lại ở Lý Sơn rất phấn khởi về việc tổ chức lễ hội như những năm gần đây. Chị nói: "Nếu không có lễ hội này thì ở Lý Sơn không khi nào đông người đến như thế. Đây là cơ hội cho việc buôn bán của người dân trên đảo".

Thật vậy, sau khi dự lễ, những vị khách khi rời Lý Sơn đều mang vào đất liền đặc sản (hành, tỏi, hải sản) vốn là thế mạnh của địa phương. Lễ hội này còn trở thành một cơ hội để giới thiệu các di tích khác trên Lý Sơn. Có lẽ đây cũng chính là mục đích của chính quyền địa phương, khi tỉnh Quảng Ngãi vừa khai trương tuyến du lịch đảo Lý Sơn.

Cùng với nhiều hoạt động phát triển du lịch khác, trong thời gian tới, đặc biệt là festival biển đảo 2012 dự kiến sẽ tổ chức ở Quảng Ngãi, lấy lễ khao lễ thế lính Hoàng Sa là trung tâm sẽ là cơ hội quảng bá du lịch cho du khách trong và ngoài nước tham quan tìm hiểu và thưởng lãm những hoạt động mang đậm bản sắc dân tộc truyền thống Việt Nam tạo điều kiện phát triển kinh tế của địa phương Lý Sơn nói riêng và Quảng Ngãi nói chung.

5- Lễ khao lễ thế lính Hoàng Sa - minh chứng góp phần khẳng định chủ quyền lãnh thổ

Lễ khao lễ thế lính Hoàng Sa là một trong những minh chứng góp phần khẳng định chủ quyền của Việt Nam ở hòn đảo Hoàng Sa. Vì thế, đặt lễ hội này trong bối cảnh chính trị hiện nay có ý nghĩa thực tiễn.

Về chủ quyền lãnh thổ của Việt Nam trên vùng biển Đông, đặc biệt ở quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa đã có nhiều trang sử ghi chép, tiêu biểu như các bộ chính sử của triều Nguyễn: *Khâm định Việt sử thông giám cương mục*, *Đại Nam thực lục*, *Đại Nam nhất thống chí*, *Quốc triều chính biên toát yếu*...; trong những trang ghi chép của Đỗ Bá vào năm 1686 (*Toán tập Thiên Nam tứ chí lộ đồ thư*), trong *Hải ngoại ký sự* của Thích Đại Sán - năm 1696; trong các tác phẩm của các học giả, các nhà viết sử Việt Nam ở vào thế kỷ XVIII, XIX, như Lê Quý Đôn với *Phủ biên tạp lục* (1776), Phan Huy Chú với *Lịch triều hiến chương loại chí*

(1821), *Hoàng Việt địa dư chí* (1833), Nguyễn Thông với *Việt sử thông giám khảo lược* (1877),... Đó là chưa kể đến những trang ghi chép của các nhà truyền giáo, các nhà buôn ở phương Tây viết về các binh thuyền của đội Hoàng Sa - Trường Sa đang hoạt động trên vùng biển Đông từ cuối thế kỷ XVI đến cuối thế kỷ XIX.

Việc Ủy ban nhân dân tỉnh đứng ra chủ trì tổ chức lễ trong thời điểm nhạy cảm của lịch sử hiện nay có lẽ là một điều cần thiết. Đây là một lễ thức chứa đựng nhiều giá trị: giá trị bảo tồn văn hóa, giá trị cố kết cộng đồng, giá trị giáo dục truyền thống, giá trị nhân văn, đặc biệt là giá trị lịch sử, góp phần khẳng định chủ quyền của Việt Nam về quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa trên vùng biển Đông của Tổ quốc. Hằng năm, các dòng họ Võ, Phạm Văn, Phạm Quang... vẫn tổ chức lễ khao lề thế lính vào dịp cúng lễ từ ngày 10 đến ngày 20 tháng 2 Âm lịch. Nói chung, lễ khao lề thế lính được tổ chức trong những năm gần đây chỉ là chuyện nâng tầm một lễ thức vốn có từ nhiều thế kỷ trước của cộng đồng cư dân đất đảo.

Cùng với các lễ hội khác trên đảo Lý Sơn, lễ khao lề thế lính Hoàng Sa đã góp phần không nhỏ vào đời sống văn hóa xã hội, đời sống tâm linh của con người nơi đây. "Nó thỏa mãn nhu cầu đa dạng của đông đảo cư dân bùng nổ cùng một lúc: niềm tin và ngưỡng vọng với sức mạnh tổ tiên; hòa đồng giao cảm với mọi người, thương ngoạn, hưởng thụ và nhập cuộc sáng tạo văn hóa, du ngoạn danh thắng, di tích, mua sắm, thưởng thức của ngon vật lạ; vui chơi giải trí; tự soi mình để thấy nét riêng tài sắc trong cộng đồng rộng lớn... Như vậy, lễ hội bao giờ cũng là "bảo tàng" văn hóa sống động và lắm vẻ, ở đó, mỗi người đi hội là một tác giả đồng thời là người thưởng ngoạn"⁶.

Đặc trưng làm nên điểm khác biệt của lễ khao lề thế lính Hoàng Sa với các lễ hội khác đó là, lễ khao lề thế lính Hoàng Sa được nâng thành biểu tượng minh chứng cho lòng yêu nước, ý thức về chủ quyền lãnh thổ ở đảo Hoàng Sa của ông cha từ

thuở xưa. Ngày nay, trước tình hình tranh chấp căng thẳng trên biển Đông nói chung và vùng đảo Hoàng Sa, Trường Sa nói riêng, lễ khao lề thế lính Hoàng Sa là một minh chứng góp phần khẳng định chủ quyền về biển đảo của Việt Nam. Việc bảo lưu các giá trị văn hóa truyền thống nói chung và lễ khao lề thế lính Hoàng Sa nói riêng có ý nghĩa đặc biệt quan trọng góp phần giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc và làm phong phú thêm cho nền văn hóa Việt Nam. Đồng thời, giúp thế hệ trẻ hiểu về văn hóa truyền thống của dân tộc, giáo dục lòng tự hào, tình yêu đối với quê hương đất nước./.

C.N.NA

Chú thích:

- 1- Ngô Đức Thịnh (2001), "Những giá trị của lễ hội cổ truyền trong đời sống xã hội hiện đại", Tạp chí Văn hóa nghệ thuật, số 3, tr. 18.
- 2- Đinh Gia Khánh, Lê Hữu Tầng (chủ biên) (1994), *Lễ hội truyền thống trong đời sống xã hội hiện đại*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, tr. 283.
- 3- Hoàng Lương (2002), *Lễ hội truyền thống các dân tộc Việt Nam khu vực phía Bắc*, Nxb. Đại học Quốc Gia, Hà Nội, tr. 196.
- 4- Lương Văn Hy (1991), "Cải cách kinh tế và tăng cường lễ nghi tại hai làng ở miền Bắc Việt Nam (1980 - 1990)", trong *Những thách thức trên con đường cải cách Đông Dương*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tr. 438.
- 5- Lê Hồng Lý (2008), *Sự tác động của kinh tế thị trường vào lễ hội tín ngưỡng*, Nxb. Văn hóa thông tin và Viện Văn hóa, Hà Nội, tr. 37.
- 6- Thế Văn (2000), "Lễ hội - "Bảo tàng" văn hóa sống", Báo Nhân Dân cuối tuần, số 9, ngày 27/2/2000, tr. 1.

Tài liệu tham khảo:

- 1- Viện Khoa học xã hội Việt Nam, Viện Văn hóa dân gian, *Lễ hội cổ truyền*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, 1992.
- 2- William Rossebery, "Kinh tế chính trị", Tạp chí Nhân học hàng năm (bản dịch Tiếng Việt của TS. Trương Thị Huyền Chi), 1988.
- 3- Nguyễn Đăng Vũ, "Từ việc xác lập nguồn gốc đội Hoàng Sa nghĩ về việc tôn tạo các di tích liên quan trên đất Quảng Ngãi", Tạp chí Văn hóa nghệ thuật, số 11 - 2001.